

PRACOVNÍ PODNĚTY K BLIŽŠÍMU SEZNÁMENÍ S TEXTY

Pracovní podněty k Dt 26,5–10

- v. 5 *Můj otec byl Aramejec bloudící bez domova,*
sestoupil do Egypta,
a s hrstkou lidí tam pobýval jako host.
Tam se stal velikým,
zdatným a početným národem.
- v. 6 *Ale Egyptané s námi zle nakládali,*
trýznili nás a tvrdě nás zotročovali.
- v. 7 *Tu jsme úpěli k Hospodinu,*
Bohu našich otců,
a Hospodin nás vyslyšel,
shlédl na naše pokoření,
plahočení a útlak.
- v. 8 *Hospodin nás vyvedl z Egypta*
pevnou rukou a vztaženou paží,
za veliké hrůzy, se znameními a zázraky.
- v. 9 *A přivedl nás na toto místo*
a dal nám tuto zemi,
zemi oplývající mlékem a medem.
- v. 10 *Nyní tedy, hle,*
přinesl jsem prvotiny z plodů role,
kteřou jsi mi dal, Hospodine.

Tento text pochází ze 7. století. Znáte ho z kapitoly I, oddíl 4. Ve stručných větách shrnuje obsáhlou tradici staré vrstvy Pentateuchu JE. Rámec ve v. 5a a 10 (tištěno kurzívou) byl autorovi pravděpodobně jako modlitba již předem znám. Tento rámec pak rozšířil o dějinnou retrospektivu.

1. O jaký druh textu se zde jedná? (Věnujte pozornost především v. 5 a v. 10!)

2. Kde byl tento text vysloven? *Kým? Kdy?* (Podívejte se v Bibli na souvislost, ve které tento text stojí!)

Místo: _____

Mluvčí: _____

Doba: _____

3. Který příběh v dějinách lidu tento text především připomíná a vypravuje?

4. Popiště *styl* tohoto textu (např.: narativní, poetický, naučný, ...)

5. Kdo jsou *nositelé děje* (subjekty) jednotlivých veršů?

v. 5a: _____

v. 5b: _____

v. 6: _____

v. 7a: _____

v. 7b–9: _____

v. 10: _____

6. Teď už jistě dovedete snadno postihnout *strukturu* textu: (Orientujte se podle nositelů děje, které jste objevili v otázce 5. Pomocí je i výše uvedená reprodukce textu. Z jejího rozčlenění lze strukturu textu poznat.)

Rámec (v. 5a.10): _____

oddíl 1 (v. 5b): _____

oddíl 2 (v. 6): _____

oddíl 3 (v. 7): _____

oddíl 4 (v. 8–9): _____

7. Ve Starém zákoně se častěji vyskytují „*krátké formule*“ víry, vyznání víry – v Dt 6,21–23 a v Nu 20,15–16. Přečtete si tyto texty a srovnajte je s Dt 26,5–10. Co stojí pokaždé ve středu víry?

8. 1 K 15,3–5 také traduje „*krátkou formuli*“ víry. Oč jde v tomto textu? Co je tedy ústředním obsahem vyznání v NZ ve srovnání se SZ?

Pracovní podněty k pramenům Pentateuchu – příklad vyprávění o potopě (Gn 6–9)

Kapitoly Gn 6–9 obsahují dva proudy vyprávění. V následujících statích jsme oba navzájem se prolínající proudy od sebe oddělili a otiskli každý samostatně jako průběžné vyprávění. Většinou se jeden text řadí k „Jahvistovi“, druhý ke „Kněžskému kodexu“.

Upozornění: Verš 8,7 jsme nepojali do níže uvedeného záznamu. Pravděpodobně nejde ani o „J“, ani o „P“, nýbrž o dodatek redaktora, který znal z eposu o Gilgamešovi tradici o krkavci jako „pokusném ptáku“. Tuto tradici sem vsunul. Snad ještě i jiné verše, které byly přiřazeny k „P“, pocházejí od redaktora. Stylem však napodobují P.

Jahvistické vyprávění o potopě

- 6,5 I viděl Hospodin, jak se na zemi rozmnožila zlovůle člověka a že každý výtvar jeho mysli i srdce je v každé chvíli jen zlý.
- 6,6 Litoval, že na zemi učinil člověka, a trápil se ve svém srdci.
- 6,7 Řekl: „Člověka, kterého jsem stvořil, smetu z povrchu země, člověka i zvířata, plazy i nebeské ptactvo, neboť lituji, že jsem je učinil.“
- 6,8 Ale Noe našel u Hospodina milost.
- 7,1 I řekl Hospodin Noemu: „Vejdi ty a celý tvůj dům do archy, neboť vidím, že ty jsi v tomto pokolení jediný můj spravedlivý.“
- 7,2 Ze všech zvířat čistých vezmeš s sebou po sedmi párech, samce se samicí, ale ze zvířat, která nejsou čistá, jen po páru, samce se samicí.
- 7,3 Také z nebeského ptactva po sedmi párech, samce a samici, aby zůstalo naživu potomstvo na celé zemi.
- 7,4 Neboť již za sedm dní sešlu na zemi déšť, který potrvá čtyřicet dní a čtyřicet nocí. Smetu z povrchu země vše, co povstalo, co jsem učinil.“
- 7,5 Noe udělal všechno, jak mu Hospodin přikázal.
- 7,7 Před vodami potopy vešel Noe a s ním jeho synové a jeho žena a ženy jeho synů do archy.
- 7,16b A Hospodin za ním zavřel.
- 7,10 Po sedmi dnech pak pronikly na zemi vody potopy.
- 7,12 Nad zemí se strhl lijavec a trval čtyřicet dní a čtyřicet nocí.
- 7,17 Potopa na zemi trvala čtyřicet dní, vod přibývalo, až nadnesly archu, takže se zdvihla od země.
- 7,22 Všechno, co mělo v chrípích dech ducha života, cokoli bylo na suché zemi, pomřelo.
- 7,23 Tak smetl Bůh vše, co povstalo, co bylo na povrchu země: od lidí až po zvířata, po plazy a nebeské ptactvo, všechno bylo smeteno ze země. Zachován byl pouze Noe a to, co s ním bylo v arše.
- 8,2b Byl zadržen lijavec z nebe,
- 8,3a vody začaly ze země ustupovat a opadávat.
- 8,6 Když pak přešlo čtyřicet dnů, otevřel Noe v arše okno, které udělal.
- 8,8 Pak vypustil holubici, aby viděl, zda vody z povrchu země ustoupily.
- 8,9 *Holubice však nenalezla místečka, kde by její noha mohla spočinout, a vrátila se k němu do archy, neboť vody dosud pokrývaly povrch celé země. Vztáhl tedy ruku, vzal ji a vnesl ji k sobě do archy.*
- 8,10 Čekal ještě dalších sedm dní a znovu vypustil holubici z archy.

- 8,11 A holubice k němu v době večerní přilétla, a hle, měla v zobáčku čerstvý olivový lístek. Tak Noe poznal, že vody ze země ustoupily.
- 8,12 Čekal ještě dalších sedm dní a opět vypustil holubici; už se však němu zpátky nevrátila.
- 8,13b *Tu Noe odsunul příklop archy a spatřil, že povrch země osychá.*
- 8,20 Noe pak vybudoval Hospodinu oltář a vzal ze všech čistých dobytčat a ze všeho čistého ptactva a zapálil na tom oltáři oběti zápalné.
- 8,21 I ucítil Hospodin libou vůni a řekl si v srdci: „Už nikdy nebudu zlořečit zemi kvůli člověku, přestože každý výtvar lidského srdce je od mládí zlý, už nikdy nezhubím všechno živé, jako jsem učinil.
- 8,22 Setba i žeň a chlad i žár, léto i zima a den i noc nikdy nepřestanou po všechny dny země.“

Výprávění o potopě podle Kněžského kodexu

- 6,9 Toto je rodopis Noema: Noe byl muž spravedlivý, bezúhonný ve svém pokolení; Noe chodil s Bohem.
- 6,10 A Noe zplodil tři syny: Šéma, Cháma a Jefeta.
- 6,11 Země však byla před Hospodinem zkažená a plná násilí.
- 6,12 Bůh pohleděl na zemi; byla zcela zkažená, protože všechno tvorstvo pokazilo na zemi svou cestu.
- 6,13 I řekl Bůh Noemu: „Rozhodl jsem se skoncovat se vším tvorstvem, neboť země je plná lidského násilí. Zahladím je i se zemí.
- 6,14 Udělej si archu z goferového dřeva. V arše uděláš komůrky a vysmoliš ji uvnitř i zvenčí smolou.
- 6,15 A uděláš ji takto: Délka archy bude tři sta loket, šířka padesát loket a výška třicet loket.
- 6,16 Archa bude mít světlík; na loket odshora jej ukončíš a do boku archy vsadíš dveře. Uděláš v ní spodní, druhé i třetí patro.
- 6,17 Hle, já uvedu potopu, vody na zemi, a zahladím tak zpod nebe všechno tvorstvo, v němž je duch života. Všechno, co je na zemi, zhyne.
- 6,18 S tebou však učiním smlouvu. Vejdeš do archy a s tebou tvoji synové, tvá žena i ženy tvých synů.
- 6,19 A ze všeho, co je živé, ze všeho tvorstva, uveďš vždy po páru do archy, aby s tebou zůstali naživu; samec a samice to budou.
- 6,20 Z rozmanitých druhů ptactva a z rozmanitých druhů zvířat a ze všech zeměplazů rozmanitých druhů, z každého po páru vejdou k tobě, aby se zachovali při životě.
- 6,21 Ty pak si naber k obživě různou potravu, nashromáždí si ji, a bude tobě i jim za pokrm.“
- 6,22 Noe udělal všechno přesně tak, jak mu Bůh přikázal.
- 7,6 Šest set let bylo Noemovi, když nastala potopa, vody na zemi.
- 7,8 Z čistých zvířat i ze zvířat, která nejsou čistá, z ptactva i ze všeho, co se plazí po zemi,
- 7,9 vždy po páru vešli samec a samice k Noemu do archy, jak mu Bůh přikázal.
- 7,11 V šestistém roce života Noema, sedmnáctý den druhého měsíce se provalily všechny prameny obrovské propastné tůně a nebeské propusti se otevřely.
- 7,13 Právě toho dne vešli Noe a Šém, Chám a Jefet, synové Noema, i žena Noemova a tři ženy jeho synů s nimi do archy,
- 7,14 oni i všechna zvěř rozmanitých druhů, všechnen dobytek rozmanitých druhů, všichni plazící se zeměplazi rozmanitých druhů i všechno ptactvo rozmanitých druhů, každý pták, každý okřídlenec.
- 7,15 Vešli k Noemovi do archy vždy pár po páru ze všeho tvorstva, v němž je duch života.
- 7,16a Vcházeli, samec a samice ze všeho tvorstva, jak mu Bůh přikázal.

- 7,18 Vody zmohutněly a stále jich na zemi přibývalo. Archa plula po hladině vod.
7,19 Vody na zemi převelice zmohutněly, až přikryly všechny vysoké hory, které jsou pod nebesy.
7,20 Do výšky patnácti loket vystoupily vody, když byly přikryty hory.
7,21 A zahynulo všechno tvorstvo, které se na zemi pohybuje, ptactvo, dobytek i zvěř a také všechna na zemi se hemžící havěť, i každý člověk.
7,24 Mohutné stály vody na zemi po sto padesát dnů.
- 8,1 Bůh však pamatoval na Noema i na všechnu zvěř a všechen dobytek, který s ním byl v arše. Způsobil, že nad zemí zavanul vítr, a vody se uklidnily.
8,2a Byly ucpány prameny propastné tůně i nebeské propusti;
8,3 Když přešlo sto padesát dnů, začaly vody ze země ustupovat a opadávat,
8,4 takže sedmnáctého dne sedmého měsíce archa spočinula na pohoří Araratu.
8,5 A vody ustupovaly a opadávaly až do desátého měsíce; první den desátého měsíce se objevily vrcholky hor.
8,13a Léta šestistého prvního, první den prvního měsíce, začaly vody na zemi vysychat.
8,14 Dvacátého sedmého dne druhého měsíce byla již země suchá.
8,15 I promluvil Bůh k Noemu:
8,16 „Vyjdi z archy ty a s tebou tvá žena i tvoji synové a ženy tvých synů.
8,17 Vyveď s sebou všechno tvorstvo, jež je s tebou, všechnu zvěř i ptactvo a dobytek a všechnu havěť plazící se po zemi. Ať se na zemi hemží, ať se na zemi plodí a množí.“
8,18 Noe tedy vyšel a s ním jeho synové a jeho žena a ženy jeho synů.
8,19 Všechna zvěř, všechna havěť a všechno ptactvo, vše, co se plazí po zemi, vyšlo podle svých čeledí z archy.
- 9,1 Bůh Noemu a jeho synům požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se a naplňte zemi.
9,2 Bázeň před vámi a děs z vás padnou na všechnu zemskou zvěř i na všechno nebeské ptactvo; se vším, co se hýbe na zemi, i se všemi mořskými rybami jsou vám vydáni do rukou.
9,3 Každý pohybující se živočich vám bude za pokrm; jako zelenou bylinu vám dávám i toto všechno.
9,4 Jen maso oživené krví nesmíte jíst.
9,5 A krev, která vás oživuje, budu vyhledávat. Budu za ni volat k odpovědnosti každé zvíře i člověka; za život člověka budu volat k odpovědnosti každého jeho bratra.
9,6 Kdo prolíje krev člověka, toho krev bude člověkem prolita, neboť člověka Bůh učinil, aby byl obrazem Božím.
9,7 Vy pak se plodte a množte, hemžete se na zemi a množte se na ní.“
- 9,8 Bůh řekl Noemu a jeho synům:
9,9 „Hle, já ustavuji svou smlouvu s vámi a s vaším potomstvem
9,10 i s každým živým tvorem, který je s vámi, s ptactvem, s dobytkem i s veškerou zemskou zvěří, která je s vámi, se všemi, kdo vyšli z archy, včetně zemské zvěře.
9,11 Ustavuji s vámi svou smlouvu. Už nebude vyhlazeno všechno tvorstvo vodami potopy a nedojde již k potopě, která by zahladila zemi.“
9,12 Dále Bůh řekl: „Toto je znamení smlouvy, jež kladu mezi sebe a vás i každého živého tvora, který je s vámi, pro pokolení všech věků:
9,13 *Položil jsem na oblak svou duhu, aby byla znamením smlouvy mezi mnou a zemí.*
9,14 *Kdykoli zahalím zemi oblakem a na oblaku se ukáže duha,*
9,15 *rozpomenu se na svou smlouvu mezi mnou a vámi i veškerým živým tvorstvem, a vody již nikdy nezpůsobí potopu ke zkáze všeho tvorstva.“*

1. Důvod, který vedl k rozlišení obou proudů vyprávění, je (vedle rozdílů ve stylu a řeči) především tento: *Mnoho rysů vyprávění se traduje duplicitně. Podtrhněte v obou textech verše nebo části veršů, které se vyskytují v obou vyprávěních.*

Potřebujete-li v tom pomoci, srovnajte Gn 6,5 s 6,12; Gn 7,4 s 6,17; Gn 7,1 s 6,18b; Gn 7,7 s 7,13; Gn 7,10 s 7,11; Gn 7,17 s 7,18; Gn 7,22 s 7,21; Gn 8,2b s 8,2a; Gn 8,21 s Gn 9,15.

2. Další důvod k přijetí hypotézy o dvou proudech vyprávění spočívá v tom, že některé rysy vyprávění jsou tradovány rozdílně, ba dokonce že obsahují údaje, které si vysloveně protirečí. Podtrhněte jinou barvou v obou textech verše nebo části veršů, které si navzájem protirečí.

Potřebujete-li pomoc, srovnajte Gn 7,2 s 6,19; Gn 7,12 s 7,11 (k tomu i 8,2b a 8,2a); Gn 7,12.17 s 7,24; 8,3b; Gn 8,6–12 a 8,15–16.

3. Které rysy vyprávění se tradují rozdílně?

v J

v P

4. Srovnajte oba texty: Dovedete zjistit rozdílné teologické důrazy?

Upozornění: Když si teď znovu přečtete kap. III, oddíl 1.3 a kap. IV, oddíl 2.2, můžete se ještě jednou vrátit k tomuto pracovnímu podnětu. Pak můžete přezkoumat své dojmy z teologických důrazů, resp. prohloubit a doplnit své postřehy.

Pracovní podněty k textu Gn 32,23–33

Pro usnadnění vaší práce jsme rozčlenili text na menší části a důležitá (vůdčí) slova jsme vytiskli kurzívou.

- 23 A té noci vstal, vzal obě své ženy i obě své služky a jedenáct svých synů a *přebrodil* se přes Jabok.
24 Vzal je a *převedl* je přes potok se vším, co měl.
- 25 Pak zůstal Jákob sám a tu s ním kdosi *zápolil*, dokud nevzešla jitřenka.
26 Když viděl, že Jákoba *nepřemůže*, poranil mu *při zápolení* kyčelní kloub, takže se mu vykloubil.
- 27 Neznámý řekl: „Pusť mě, vzešla jitřenka.“ Jákob však odpověděl: „Nepustím tě, dokud mi *nepožehnáš*.“
28 Otázal se: „Jak se *jmenuješ*?“ Odpověděl: „Jákob.“
29 Tu řekl: „Nebudou tě už *jmenovat* Jákob (tj. Úskočný), nýbrž Izrael (tj. Zápasí Bůh), neboť jsi jako kníže *zápasil* s Bohem i s lidmi a *obstáls*.“
30 A Jákob ho požádal: „Pověz mi přece své *jméno*!“ Ale on odpověděl: „Proč se ptáš na mé *jméno*?“ A *požehnal* mu tam.
- 31 I pojmenoval Jákob to místo *Peniel*, neboť řekl: „Viděl jsem Boha tváří v tvář a byl mi zachován život.“
32 Slunce mu vzešlo, když *minul* Peniel, ale v kyčli byl chromý.
33 Synové Izraelovi nejezdí až podnes šlachy při kyčelním kloubu, protože Bůh poranil Jákobovi šlachy kyčelního kloubu.

1. O jaký *druh textu* se podle vašeho mínění jedná?

2. Jak se jmenuje *hrdina* tohoto příběhu? _____

3. Text má svůj *rámec* (v. 23–24 a 32–33). Zde se popisuje situace, kdy se odehrává hlavní událost, noční zápas. Co se dovidáme v tomto rámci?

Rámec vyprávění charakterizují slova popisující určitou Jákobovu akci. Jakou?

4. *Hlavní část* (v. 25–31) se dělí na tři scény.

a) *První scéna* (v. 25n) je krátká, informativní. Jde v ní o:

b) *Druhá scéna* (v. 27–30) se skládá z rozhovoru obou zápasících, který vede vyprávění k jeho vrcholu. V čem je vrchol vyprávění? (Všimněte si, prosím, vůdčích slov.)

Co si „vydobude“ Izrael – Jákob? _____

c) *Třetí scéna* (v. 31) už vlastně nepatří k zápasu. Mohla by i chybět. Čemu slouží?

Jak se říká takovému textu, ve kterém se formou vyprávění pojmenovává „příčina“?

5. Najděte vhodný *nadpis* tohoto textu:

Dodatečná informace: Biblický autor zde navazuje na staré vyprávění, jehož jádro je především ve v. 25–26. Původně nemělo ještě nic společného s vírou v Jahva nebo s Jákobem. Vypravuje, jak byl kdysi nějaký muž při nebezpečném přechodu brodu přepaden nějakým božstvem (říčním démonem), jehož činnost a nebezpečnost se omezovala na noc. Muži se podařilo nepodlehout v boji až do rána. Již jen díky tomu vyhrál. Biblický autor přejímá toto vyprávění, dává mu ale novou pointu (v 27–30): Jákob se stává „Izraelem“ a dostává požehnání od Jahva.

Jedná se pravděpodobně o jahvistický text. Přečtěte si, prosím, kapitolu III, oddíl 1.3. Potom znovu nalistujte tuto stranu a odpovězte na následující otázku:

6. Pokuste se na základě toho, co jste přečetli v kap. III, oddíl 1.3, najít v tomto textu některé znaky „jahvisty“:

Pracovní podněty k tématu království v Izraeli – pro a proti

kniha Soudců 8,22–23

²²Izraelští muži požádali potom Gedeóna: „Buď naším vladařem, ty i tvůj syn i vnuk, protože jsi nás vysvobodil z rukou Midjanců.“ ²³Ale Gedeón je odmítl: „Nebudu vaším vladařem, ani můj syn nebude vaším vladařem. Nad vámi bude vládnout Hospodin!“

1. Samuelova 8,1–17

¹Když Samuel zestárl, ustanovil Izraeli za soudce své syny. ²Jméno jeho prvorozeného syna bylo Jóel a jméno druhého Abijáš; *byli* soudci v Beer-šebě. ³Jeho synové však nechodili jeho cestou, ale propadli lakotě, brali úplatky a převraceli právo.

⁴Všichni izraelští starší se tedy shromáždili a přišli k Samuelovi do Rámy. ⁵Řekli mu: „Hle, ty jsi už starý a tvoji synové nechodí tvou cestou. Dosad' nyní nad námi krále, aby nás soudil, jako *je tomu* u všech národů.“ ⁶Ale Samuelovi se to nelíbilo, že řekli: „Dej nám krále, aby nás soudil.“ I modlil se Samuel k Hospodinu. ⁷A Hospodin Samuelovi odpověděl: „Uposlechni lid ve všem, co od tebe žádají. Vždyť nezavrhlí tebe, ale zavrhlí mne, abych nad nimi nekraloval. ⁸Vším, co dělali ode dne, kdy jsem je vyvedl z Egypta, až dodnes, *dokazují*, že mě opustili a že slouží jiným bohům; tak jednají i vůči tobě. ⁹Teď však je uposlechni, ale důrazně je varuj a oznam jim právo krále, který nad nimi bude kralovat.“

¹⁰Samuel pověděl všechna Hospodinova slova lidu, těm, kteří od něho žádali krále. ¹¹Pravil: „Toto bude právo krále, který nad vámi bude kralovat: Vezme vám syny a zařadí je ke svému vozatajstvu a jezdeckvu, aby běhali před jeho vozem. ¹²Ustanoví si velitele nad tisíci a nad sty a *další*, aby pro něho obstarávali orbu a sklizeň, a *další*, aby pro něho zhotovovali válečnou výzbroj a výstroj jeho vozů. ¹³Také dcery vám vezme za mastičkářky, kuchařky a pekařky. ¹⁴Vezme vám nejlepší pole, vinice a olivové háje a dá je svým služebníkům. ¹⁵Z vašich výmlatů a vinic bude vybírat desátky a bude je dávat svým dvořanům a služebníkům.“

¹⁶Vezme vám otroky a otrokyně a nejlepší jinochy i osly, aby pro něho pracovali. ¹⁷Bude vybírat desátky z vašich stád, a stanete se jeho otroky.

Žalm 72,1–7

BOŽE, PŘEDEJ SVÉ SOUDY KRÁLI

¹*Šalomounův.*

Bože, předej své soudy králi

a svou spravedlnost královskému synu,

²*aby* obhajoval tvůj lid spravedlivě

a tvé ponížené podle práva.

³Hory přinesou lidu pokoj

a pahorky spravedlnost.

⁴Zjedná právo poníženým z lidu,

dá zvítězit synům ubožáka,

zdeptá utlačovatele.

⁵Budou se tě bát, dokud bude slunce,

dokud *potrvá* měsíc, po všechna pokolení.

⁶Sestoupí jak déšť na posečenou louku,

jako vláha svlažující zemi.

⁷V jeho dnech rozkvete spravedlivý,

bude hojný pokoj, dokud nezanikne měsíc.

2. Samuelova 5,1–3

¹Všechny izraelské kmeny přišly k Davidovi do Chebrónu a prohlásily: „Hle, jsme tvá krev a tvé tělo. ²Už tenkrát, když králem nad námi byl Saul, vyváděl a přiváděl jsi Izraele ty. Tobě Hospodin řekl: „Ty budeš pást Izraele, můj lid, ty budeš vévodou nad Izraelem.“ ³Přišli i všichni izraelští starší ke králi do Chebrónu a král David s nimi v Chebrónu uzavřel před Hospodinem smlouvu. I pomazali Davida za krále nad Izraelem.“

kniha Soudců 9,5–15

⁵Vešel do otcovského domu v Ofře a povraždil na jednom kameni své bratry Jerubalovce, sedmdesát mužů. Zbyl jen Jótam, nejmladší syn Jerubalův, protože se ukryl.

⁶Všichni šekemští občané a všichni z domu Miló se shromáždili a prohlásili Abimeleka za krále při božišti u sloupu, který byl v Šekemu. ⁷Když to oznámili Jótamovi, šel a postavil se na vrcholu hory Gerizímu, hlasitě volal a mluvil k nim: „Slyšte mě, šekemští občané, a vás nechť slyší Bůh!

⁸Sešly se pospolu stromy, aby si nad sebou pomazaly krále.

Vyzvaly olivu:

„Kraluj nad námi!“

⁹Oliva jim však odpověděla:

„Mám se vzdát své tučnosti, jíž se uctívají bohové i lidé, a kymáčet se nad stromy?“

¹⁰Stromy pak vyzvaly fík:

„Pojď nad námi kralovat ty!“

¹¹Fík jim však odpověděl:

„Mám se vzdát své sladkosti a svých výborných plodů a kymáčet se nad stromy?“

¹²Stromy pak vyzvaly vinnou révu:

„Pojď nad námi kralovat ty!“

¹³Vinná réva jim však odpověděla:

„Mám se vzdát svého moštu, který je k radosti bohům i lidem, a kymáčet se nad stromy?“

¹⁴I vyzvaly všechny stromy trnitý keř!

„Pojď nad námi kralovat ty!“

¹⁵A trnitý keř stromům odpověděl:

„Jestliže mě doopravdy chcete pomazat za krále nad sebou,

pojďte se schoulit do mého stínu!

Jestliže však ne,

vyšlehne z trnitého keře oheň

a pozře i libanónské cedry!“

knihá Soudců 17,4–6

⁴Ale on vrátil stříbro své matce. I vzala dvě stě šekelů stříbra a dala je zlatníkovi; udělal z nich sochu tesařnou a litou, která pak byla v Míkově domě. ⁵Ten muž, Míka, měl totiž svatyni. Udělal efód a domácí bůžky a pověřil jednoho ze svých synů, aby mu sloužil jako kněz. ⁶V těch dnech neměli v Izraeli krále. Každý dělal, co uznal za správné.

1. Přečtěte si starozákonní texty na stranách 113–114 a zařaďte je: Které jsou pro království a které proti němu?

„pro-královské“ texty: _____

„proti-královské“ texty: _____

2. V čem spočívají v „pozitivních“ textech úkoly krále? Čemu král slouží? Podtrhněte odpovídající formulace a souhrnně sami formulujte:

Král má _____

3. V čem spočívají v „negativních“ textech nevýhody království, jaká jsou jeho nebezpečí? Podtrhněte odpovídající formulace a souhrnně sami formulujte:

Následky království jsou: _____

Králem se stává jen ten, kdo _____

Pracovní podněty k právním textům s tématem „otrokyně a otroci“

EXODUS

Exodus 21,2–11

²Když koupíš hebrejského otroka, bude sloužit šest let; sedmého roku odejde jako propuštěnec bez výkupného. ³Jestliže přišel sám, odejde sám, měl-li ženu, odejde jeho žena s ním. ⁴Jestliže mu dal jeho pán ženu, která mu porodila syny nebo dcery, zůstane žena a její děti u svého pána, a on odejde sám. ⁵Prohlásili otrok výslovně: „Zamiloval jsem si svého pána, svou ženu a syny, nechci odejít jako propuštěnec“, ⁶přivede ho jeho pán před Boha, totiž přivede ho ke dveřím nebo k veřejím, probodne mu ucho šídlem a on zůstane provždy jeho otrokem.

⁷Když někdo prodá svou dceru za otrokyni, nebude s ní nakládáno jako s jinými otroky. ⁸Jestliže se znelíbí svému pánu, který si ji vzal za družku, dovolí ji vyplatit, ale nemá právo prodat ji cizímu lidu a naložit s ní věrolomně. ⁹Jestliže ji dal za družku svému synovi, bude s ní jednat podle práva dcer. ¹⁰Jestliže on si vezme ještě jinou, nesmí ji zkrátit na stravě, ošacení a manželském právu. ¹¹Jestliže jí nezajistí tyto tři věci, smí ona odejít bez zaplacení výkupného.

Exodus 21,20–21

²⁰Jestliže někdo uhodí svého otroka nebo otrokyni holí, takže mu zemřou pod rukou, musí být usmrcený pomstěn. ²¹Jestliže však vydrží den či dva, nebude pomstěn, neboť byl jeho majetkem.

Exodus 21,26–27

²⁶Když někdo udeří do oka svého otroka nebo otrokyni a vyrazí mu je, v náhradu za oko ho propustí na svobodu. ²⁷Jestliže vyrazí zub svému otroku nebo otrokyni, v náhradu za zub ho propustí na svobodu.

DEUTERONOMIUM

Deuteronomium 15,12–18

¹²Bude-li ti prodán tvůj bratr, Hebrej nebo Hebrejka, bude tvým otrokem po šest let, ale sedmého roku jej propustíš na svobodu. ¹³Když ho propustíš na svobodu, nepropustíš ho s prázdnou. ¹⁴Stěďře jej obdaruješ ze svého stáda i humna a lisu. V čem ti Hospodin, tvůj Bůh, požehnal, z toho mu dáš. ¹⁵Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, vykoupil. Proto ti dnes toto přikazuji. ¹⁶Kdyby ti řekl: „Nechci od tebe odejít“, protože miluje tebe i tvůj dům a je mu u tebe dobře, ¹⁷vezmeš šídlo, připíchneš mu ucho ke dveřím a bude provždy tvým otrokem. Stejně učiníš i své otrokyni. ¹⁸Nebude ti zatěžko propustit ho na svobodu, neboť ti vysloužil dvojnásobnou mzdu nádenickou za šest let, a Hospodin, tvůj Bůh, ti požehná ve všem, co budeš konat.

Deuteronomium 21,10–14

¹⁰Když vytáhneš do boje proti svým nepřátelům a Hospodin, tvůj Bůh, ti je vydá do rukou a ty zajmeš zajatce ¹¹a spatříš mezi zajatci ženu krásné postavy, přilneš k ní a budeš si ji chtít vzít za ženu, ¹²přivedeš ji do svého domu. Ať si oholí hlavu a ostříhá nehty ¹³a odloží svůj plášť, v němž byla zajata, a zůstane v tvém domě. Po dobu jednoho měsíce bude oplakávat svého otce a svou matku. Potom k ní smíš vejít, budeš jejím manželem a ona bude tvou ženou. ¹⁴Jestliže se ti pak znelíbí, propustíš ji a bude volná. Nesmíš ji prodat za stříbro ani s ní hrubě zacházet, poté co jsi ji ponížil.

Deuteronomium 23,16–17

¹⁶⁽¹⁵⁾Nevydáš otroka jeho pánu, když se k tobě před svým pánem uchýlí. ¹⁷⁽¹⁶⁾Bude bydlet s tebou uprostřed tebe na místě, které si zvolí, v některé z tvých bran, kde mu bude dobře. Neutiskuj ho.

Jak v Knize smlouvy tak i – s časovým odstupem několika staletí – v deuteronomistické Tóře existují zákonické materiály, které upravují zacházení s otroky. Srovnajte Ex s Dt:

1. *Co se upravuje v Ex, tj. oč jde v těchto oddílech? Oč jde v Dt?*
2. Které rozdíly (obsahové, jazykové ...) jsou vám nápadné? Do jaké míry se změnilo právní postavení otrokyň v Dt?
3. Dt 23,16–17 nařizuje, že uprchlý otrok nesmí být vydán. Izrael má sympatizovat spíše s otrokem než s jeho pánem. To bylo ve starověkém Orientu něco jedinečného. Která vlastní dějinná zkušenost mohla stát za tímto nařízením?

Pracovní podněty – doplňovačka k tématům Zákon a Dekalog

1. Podle biblického vyprávění přichází Izrael na cestě pouští k:

2. Zde Izrael dostává nové _____

Tím má být – po zkušenosti otroctví – chráněna získaná _____

3. Pravidla existují v různých formách – druzích textu:

„Když někdo ..., pak ...“: to je _____

„(Ne)budeš ...“: to je _____

4. Nejobecnější a nejdokonalejší biblický soupis pravidel pro život je:

Jde tu o _____ a ne o _____

5. Tato slavná sbírka existuje ve dvou zněních: Jedno v knize _____

a jedno v knize _____

6. Obě tato znění se ve velké míře shodují, existují však i rozdíly, např.

7. V podobě, kterou máme v Bibli, pocházejí z doby _____

8. Tato pravidla platila pro _____ a ne (jak se dnes často domníváme) pro _____

9. Ústřední je pro tato životní pravidla jejich odůvodnění na počátku. Zní:

10. Podstatu těchto pravidel nejuvýstižněji vyjádříme tak, když je charakterizujeme jako _____

Pracovní podněty ke dvěma textům z knihy Ozeáš: Oz 2,4-22 a 11,1-9

Tato úloha může přispět k tomu, abyste pomocí otázek blíže poznali oba texty z knihy Ozeáš.
Používejte k tomu Bibli.

1. V obou těchto textech se používají mnohé různé *jazykové obrazy*.

a) Vyhledejte obrazy, kterých se (přímo a nepřímo) užívá o Bohu:

2,4: _____ 2,15: _____

2,16: _____ 2,18: _____

2,21.22: _____ 11,1: _____

11,3: _____ 11,4: _____

b) I o lidu se užívá jazykových obrazů. Jakých?

2,4: _____ 2,17b: _____

11,1: _____ 11,3: _____

11,4: _____

2. Pokuste se na základě obou těchto textů:

a) popsat *vztah Jahva k jeho lidu*. Jahve je _____

b) popsat *vztah lidu k Jahvovi*. Lid je: _____

3. V čem spočívá podle Ozeášových výpovědí *vina lidu*?

2,15: _____

11,2: _____

11,3: _____

11,5: _____

11,7: _____

4. Kde je v této krizové situaci Izraele šance na nový začátek?

5. Ke které (dějinné) události se vztahuje 2,17b?

6. Poslední části těchto textů si jsou ve své výpovědi podobné. V čem spočívají tyto *podobnosti*?

7. Dejte oběma textům *název*:

11: _____

2: _____

8. V čem spočívá podle vašeho mínění teologická výpověď těchto textů? Co vypovídají o Bohu?

Pracovní podněty k Žalmům

1. Zařazení žalmů

V rozmanitosti žalmů rozeznáváme dva základní druhy (typy textu): žalozpěv a chvalozpěv. Zařadte následující žalmy do příslušného sloupce.

Může se stát, že se v žalozpěvu nachází prvek chvály, resp. ve chvalozpěvu zpráva o nářku. Nedejte se tím zmást! Všimněte si „základního ladění“ toho kterého žalmu.

Ž 6; 13; 30; 34; 35; 38; 44; 65; 77; 88; 96; 100; 104; 113; 134; 143; 150; Pl 5; Jr 20,7–11

Žalozpěv

Chvalozpěv

2. Práce se žalmem 30

Žalm 30 (žalm 30,2–23)

²Hospodine, tebe vyvyšuji,
neboť jsi mě vytáhl z *hlubin*,
nedopřáls mým nepřátelům, aby se nade mnou
radovali.

³Hospodine, Bože můj,
k tobě jsem volal o pomoc a uzdravils mě.

⁴Vyvedl jsi mě z podsvětí, Hospodine,
zachovals mě při životě, abych nesestoupil v jámu.

⁵Pějte žalmy Hospodinu, jeho věrní,
vzdejte chválu tomu, co připomíná jeho svatost,

⁶neboť jeho hněv je na okamžik,
jeho přízeň *však* na celý život.

Večer se uhostí pláč,
a ráno *všechno* plesá.

⁷V *dobách* pohody jsem řekl:
Mnou nikdy nic neotřese.

⁸Hospodine, svou přízní jsi mocnou učinil mou horu.
Ukryls tvář a zděsil jsem se.

⁹K tobě, Hospodine, volám,
tebe, Panovníku, prosím:

¹⁰Jaký užitek vzejde z mé krve,
sestoupím-li v jámu?

Což ti prách vzdá chválu,
bude hlásat tvoji věrnost?

¹¹Hospodine, slyš a smiluj se nade mnou,
buď mi pomocníkem, Hospodine.

¹²Můj nářek jsi změnil v taneční rej,
vysvléklš mě z žíněného roucha,
opásal jsi mě radostí,

¹³aby *má* sláva ti pěla žalmy a *již* neumlkla.
Hospodine, Bože můj, budu ti vzdávat chválu věčně.

2.1 O jaký *druh textu* zde jde? (Nářek nebo chvála?)

2.2 O které *základní lidské zkušenosti* vypravuje ten, kdo se žalm modlí? Nad čím nařiká, resp. co je důvodem chvály?

2.3 Modlitebník hovoří do několika směrů, má několik protějšků. Ke komu mluví

ve v. 2–4: _____

ve v. 5–6: _____

ve v. 7: _____

ve v. 8–13: _____

Z postřehu, že má žalmista dva „protějšky“, lze usuzovat na situaci vzniku žalmu: Kde se žalmista modlil? Proč žalm vznikl?

2.4 Mnohé výpovědi textu můžeme přiřadit k oblasti smrti, resp. „*umírání*“. Jmenujte příklady (i vlastními slovy):

2.5 Jiné prvky náležejí k oblasti „života“, resp. „získání života“, např.:

2.6 Modlitebník vypravuje – především ve v. 7–13 – kus svého „příběhu“ s Bohem. Pokuste se popsat různé etapy jeho příběhu. Mluví se při tom i o *různých zkušenostech s Bohem*. Jakým způsobem okusil žalmista Boha?

2.7 Ve verši 6 se nachází „*teologické naučení*“ tohoto žalmu. Zní:

2.8 Hleďte vhodný *nadpis*, titul pro tento žalm:

3. Prvky žalozpěvu

Žalozpěv má určitou strukturu, resp. má různé typické prvky. Ne všechny se musí vyskytovat v každém žalmu a prvky mohou měnit své pořadí. Ve srovnání s „typickou“ formou se v konkrétním žalmu zviditelňuje jeho zvláštní, vlastní profil. Popis struktury podle C. Westermanna:

<i>Struktura žalozpěvu</i>	<i>Žalm</i>
<ul style="list-style-type: none">▶ Oslovení Boha (obrácení k Bohu) a úvodní volání o pomoc▶ náрек, většinou ve vztahu:<ul style="list-style-type: none">– k nepřátelům,– k vlastní situaci („já“),– k Bohu („ty“)▶ vyznání důvěry▶ prosba, většinou zdvojená:<ul style="list-style-type: none">– prosba o Boží příklon,– prosba o zachraňující Boží zásah▶ slavnostní slib▶ jistota vyslyšení	

Žalozpěv vypravuje o dění – modlitebník vychází z modlitby změněn. Pokuste se zanést do tabulky jednotlivé verše nebo části veršů nějakého žalozpěvu. Můžete se o to pokusit např. na základě Ž 22 (především ve verších 2–22). Ale i na základě žalmů, které jste v úloze 1 identifikovali jako „žalozpěvy“.

CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED

Doba	Dějiny Izraele	Biblická literatura	Mimobiblické dějinné pozadí
<u>I. Izrael jako kmenová společnost</u>			
asi 1300–1000	Rané období Izraele: Patriarchové – kmenová společnost – Soudcové – Jozue Exodus	ústní tradice Debořina píseň (Sd 5) jádro Ex 34 Mirjamina píseň (Ex 15,21)	doba železná (od 1200) Kenaan pod egypt. nadvládou kenaanské městské státy Ramses II. (Egypt)
<u>II. Izrael jako stát</u>			
1000–931	vznik státu králové: Saul, David, Šalomoun, stavba chrámu	ústní tradice; vypravěčské okruhy vyprávění o Davidově vzestupu a následnictví trůnu „Jahvista“?	království na východě
Doba rozdělených států:			
931–722	severní království „Izrael“ králové severního království: Jarobeám, Omri	elohistické fragmenty? Jehovista Kniha smlouvy; Dekalog vyprávění o Elijášovi, Eliša, vystoupení Ámosovo, Ozeášovo	Asyřané (722 dobytí Samaří)
931–586	jižní království „Juda“ davidovský královský dům: Rechabeám, Achaz, Chizkijáš, Jošijáš	Izajáš, Micheáš, Jeremjáš, jádro Dt	Novobabylóňané 597–586 dobytí Jeruzaléma – začátek babylónského exilu
<u>III. Izrael jako provincie cizích mocností</u>			
586–538	babylónský exil	Ezechiel, Deuteroizajáš, Kněžský kodex, deuteronomistické dějinné dílo	539 edikt perského krále Kýra
538–330	doba perská, místodržitelé Zerubábel Nehemjáš, Ezdráš	konečná redakce Pentateuchu kronikářské dějinné dílo pozdní proroci (Ageus, Zacharjáš, Malachiáš)	panství Peršanů
330–63	doba helénistická <i>překlad „Septuaginty“</i> povstání Makabejců (167)	konečná redakce „proroků“, <i>žaltář, mudroslovná literatura</i> apokalyptika	Alexandr Veliký (333) <i>Ptolemaiovci (Egypt)</i> Seleukovci (Sýrie) 63 dobytí Jeruzaléma Římany (Pompeius)

PŘEHLED LITERATURY

Výběr doplňující literatury

Na konci jednotlivých kapitol jsou připojeny údaje o literatuře, vhodné k dalšímu studiu. Zde následují další doplňující údaje o literatuře. Při výběru jsme brali v úvahu dostupnost uvedených knih. S těžkým srdcem jsme se proto vzdali dobré literatury, kterou je možno nalézt už jen v knihovnách. Z obdobných důvodů neuvádíme články v odborných časopisech.

1 Biblické časopisy

Pro pokračující práci s biblickými tématy jsou vhodné především časopisy, které ve svých příspěvcích dobře informují o vývoji v biblické vědě. Dobře se čtou a jsou srozumitelné především tyto časopisy:

Bibel und Kirche. Vyd. Katholisches Bibelwerk. Čtvrtletně.

Bibel und Liturgie. Bausteine für das Leben in den Gemeinden. Vyd. Patmos Verlag a Österreichisches Katholisches Bibelwerk, Düsseldorf.

„Bibel und Kirche“ lze vřele doporučit lidem, kteří se zajímají o biblickoteologická témata; *Bibel und Liturgie* má spíše prakticky zaměřený ráz, jak napovídá podtitul.

2 Uvodní a populárněvědecká (tj. snadno srozumitelná) literatura.

2.1 Úvody ke vzniku a obsahu všeobecně

Das Alte Testament. Eine Verführung zum Weiterlesen. Vyd. K. Hofmeister – V. Hochgrebe, Limburg (Lahn) 1992

Prominentní biblisté (E. Zenger, N. Lohfink, F. Crüsemann aj.) tu přístupně seznamují s různými starozákonními tématy. Vcelku velmi volný a čtivý úvod do SZ, který vskutku „svádí k dalšímu čtení“. Lze velmi doporučit jako úvod do SZ.

Arenhoevel D., So wurde Bibel. Ein Sachbuch zum Alten Testament, Stuttgart (Kath. Bibelwerk) ⁵1986

Charpentier E., Führer durch das Alte Testament. Anleitung zum Selbst- und Gruppenstudium, Düsseldorf (Patmos) ⁵1992

Kapesní formát; velmi vhodná knížka k začtení do SZ.

Deissler A., Die Grundbotschaft des Alten Testaments. Ein theologischer Durchblick, Freiburg (Herder) ¹¹1990

Jak ukazuje náklad, jde o „klasiku“ základního poselství (= teologie) SZ, snadno srozumitelná knížka kapesního formátu.

Lang B., Die Bibel. Eine kritische Einführung. (Universitätstaschenbuch 1594), Paderborn (Quelle und Mayer) 1990

Spíše přehled různých úvodních otázek nežli teologický úvod.

Mahnke H., Lesen und Verstehen I. Die biblische Botschaft im Überblick. Altes Testament. (Biblich – theologische Schwerpunkte 8), Göttingen (Vandenhoeck & Ruprecht) 1992

Úvod do čtení Pisma (sleduje biblické knihy) – současně dějinné pozadí a odkazy ke vzniku jednotlivých knih SZ.

Ohler A., Grundwissen Altes Testament. Ein Werkbuch. 3 svazky. Stuttgart (Kath. Bibelwerk)

svazek 1: Pentateuch ²1988

svazek 2: Deuteronomistische Literatur ²1988 (rozebráno)

svazek 3: Propheten – Psalmen – Weisheit 1988 (rozebráno)

2.2 Význam SZ pro křesťana – židovství/křesťanství

Dohmen C., Mußner F., Nur die halbe Wahrheit? Für die Einheit der christlichen Bibel, Freiburg (Herder) 1993

Lohfink N., Der niemals gekündigte Bund. Exegetische Gedanken zum christlich-jüdischen Dialog, Freiburg (Herder) 1989

Malá knížka kapesního formátu orientovaná na základní tezi, že Kristus nevypověděl nebo nezrušil starozákonní smlouvu, ve které židovství až dodnes žije.

Zenger E., Das erste Testament. Die jüdische Bibel und die Christen, Düsseldorf (Patmos) ²1992

2.3 Jednotlivá témata – jednotlivé knihy

Crüsemann F., Bewahrung der Freiheit. Das Thema des Dekaloges in sozialgeschichtlicher Perspektive. (Kaiser Taschenbuch 128), Gütersloh 1993

Kellermann M., Medala S., Piccirillo M., Sitarz E., Welt aus der die Bibel kommt (Biblische Basis – Bücher 2), Stuttgart (Kath. Bibelwerk) 1982

Lohfink N., Unsere neuen Fragen und das Alte Testament. Wiederentdeckte Lebensweisung (Herder Taschenbuch 1594); Freiburg (Herder) 1989

Lohfink N., Das Jüdische am Christentum. Die verlorene Dimension, Freiburg (Herder) ²1989

Titul knihy je zavádějící: jde spíš o různé příspěvky k tématům Starého zákona, která jsou exegeticky fundovaně zpřístupněna s ohledem na jejich aktuálnost, než explicitně o židovství – křesťanství.

Schwantes M., Das Land kann seine Worte nicht ertragen. Meditationen zu Ámos (Kaiser Taschenbücher 105), München 1991

Westermann C., Schöpfung. Wie die Naturwissenschaft fragt – was die Bibel antwortet (Herder Taschenbuch 1630), Freiburg (Herder) 1989

Zenger E., Mit meinem Gott überspringe ich Mauern. Einführung in das Psalmenbuch, Freiburg (Herder) ⁴1993

Zenger E., Ich will die Morgenröte wecken. Psalmenauslegungen, Freiburg (Herder) 1991

3 Dále vedoucí, podrobnější literatura

3.1 Geografie, starý Orient a archeologie

Fritz V., Einführung in die biblische Archäologie, Darmstadt (Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt) ²1993

Keel O., Orte und Landschaften der Bibel. Ein Handbuch und Studienreiseführer zum heiligen Land. 2 svazky, Göttingen (Vandenhoeck & Ruprecht) 1982 a 1984

Religionsgeschichtliches Textbuch zum Alten Testament. Vyd. W. Beyerlin (Altes Testament Deutsch Ergänzungsreihe 1), Göttingen (Vandenhoeck & Ruprecht) ²1985

Ringgren H., Die Religionen des Alten Orients (Altes Testament Deutsch Ergänzungsreihe Sonderband), Göttingen (Vandenhoeck & Ruprecht) 1979

Soden v. W., Einführung in die Altorientalistik, Darmstadt (Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt) ²1992

3.2 Přehledy nebo jednotlivá témata, resp. textové oblasti

Albertz R., Religionsgeschichte Israels in alttestamentlicher Zeit. 2 svazky (Altes Testament Deutsch Ergänzungsreihe 8/1 a 8/2), Göttingen (Vandenhoeck & Ruprecht) 1992

Boecker H. J., Recht und Gesetz im Alten Testament und im Alten Orient (Neukirchener Studien 10), Neukirchen ²1984

Crüsemann F., Die Tora. Theologie und Socialgeschichte des alttestamentlichen Gesetzes, München (Chr. Kaiser) 1992

Kaiser O., Einleitung in das Alte Testament, Gütersloh (Gütersloher Verlagshaus) ⁵1984

Keel O., Die Welt der altorientalischen Bildsymbolik und das Alte Testament. Am Beispiel der Psalmen, Zürich (Benziger) ⁴1984

Publikace s četnými vyobrazeními; prostřednictvím obrazné řeči žalmů uvádí do správného chápání starozákonní symboliky vůbec.

Koch K., Die Propheten. 2 svazky (Urban Taschenbücher 280 resp. 281), Stuttgart (Kohlhammer) ²1984 resp. ²1988

Preuß H. D., Einführung in die alttestamentliche Weisheitsliteratur (Urban Taschenbuch 383), Stuttgart (Kohlhammer) 1987

V mnoha teologických akcentech nikoliv nesporný; přesto vhodný, relativně podrobný úvod do mudroslovné literatury; kapesní formát.

Rad G. v., Weisheit in Israel (GTB 1437), Gütersloh 1992

Dílo „klasika“, nově vydané jako knížka kapesního formátu, snadno srozumitelná.

Schmidt W. H., in Zusammenarbeit mit H. Delkurt und A. Graupner, Die Zehn Gebote im Rahmen alttestamentlicher Ethik (Erträge der Forschung 281), Darmstadt (Wissenschaftliche Buchgesellschaft) 1993

Seybold K., Der Prophet Jeremia. Leben und Werk (Urban Taschenbücher 416), Stuttgart (Kohlhammer) 1993

Seybold K., Die Psalmen. Eine Einführung. (Urban Taschenbuch 382), Stuttgart (Kohlhammer) ²1991

Smend R., Die Entstehung des Alten Testaments, (Theologische Wissenschaft 1), Stuttgart (Kohlhammer) ⁴1990

Podrobný úvod do vzniku knih (doba, místo, autor, jednota, ...). Předpokládá velmi specifický zájem.

Struppe U. (vyd.), Studien zum Messiasbild im Alten Testament (Stuttgarter biblische Aufsatzbände 6), Stuttgart 1989

Trible P., Mein Gott, warum hast du mich verlassen! *Frauenschicksale im Alten Testament* (Gütersloher Taschenbücher Siebenstern 491), Gütersloh (Gütersloher Verlagshaus Mohn) ²1990

Wolff H. W., Anthropologie des Alten Testaments, München (Chr. Kaiser) ⁵1990

Zenger E., Gottes Bogen in den Wolken. Untersuchungen zu Komposition und Theologie der priesterlichen Urgeschichte. (Stuttgarter Bibelstudien 112), Stuttgart (Kath. Bibelwerk) ²1987

Zenger E., Israel am Sinai. Analysen und Interpretationen zu Ex 17–34, Altenberge (CIS), ²1985

4 Komentářové řady

Geistliche Schriftlesung, Düsseldorf (Patmos)

Jak napovídá titul, jde o snadno srozumitelnou řadu, která chce učinit biblické texty duchovně plodnými. Některé svazky vyšly již před delší dobou.

Stuttgarter Kleiner Kommentar AT, Stuttgart (Katholisches Bibelwerk)

Komentář kapesního formátu, snadno srozumitelný. Od 1992 jako Neuer Stuttgarter Kommentar – Altes Testament zcela nově zpracovaný. Vzhledem k dostupnosti a zpracování je to snad řada zasluhující nejvřelejšího doporučení, chce-li někdo koupit celou komentářovou řadu (zvláště kdyby chtěl subskribovat „novou řadu“ od 1992).

Die Neue Echter Bibel, Kommentar zum Alten Testament mit der Einheitsübersetzung, Würzburg (Echter)

Výklady sledují text podrobněji, než tomu je u obou dříve jmenovaných řad pro jejich menší rozsah. Pro konkrétní otázky nad textem dobrá příručka. Je tu také tištěn text německého jednotného překladu Bible.

Zürcher Bibelkommentare, Zürich (Theologischer Verlag)

Dobrá, fundovaná, evangelická řada. Snad „více exegetická“ než obě na prvních dvou místech jmenované řady. Většinu svazků lze vřele doporučit.

5 Konkordance

Praktisches Bibelhandbuch. Wortkonkordanz, Stuttgart (Kath. Bibelwerk) ¹⁴1992

Tato konkordance má tu přednost, že je dostupná a ne příliš obsáhlá; nevýhodou, že nebere za základ text německého jednotného překladu Bible.

6 Lexikony a příručky

Kleines Stuttgarter Bibellexikon, Stuttgart (Kath. Bibelwerk) ⁴1977

Malý lexikon kapesního formátu.

Lurker M., Wörterbuch biblischer Bilder und Symbole, München (Kösel) ⁴1990; česky: Slovník biblických obrazů a symbolů, Vyšehrad 1999

Neues Bibellexikon. Vyd. M. Görg, B. Lang, Zürich (Benziger) 1988nn

Rozsáhlé dílo; vycházelo průběžně od r. 1988.

Praktisches Bibellexikon. Vyd. A. Grabner-Haider, Freiburg (Herder) ¹¹1992

Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament. Vyd. E. Jenni – C. Westermann. 2 svazky, München (Chr. Kaiser) ⁴1984 a ³1984

7 Dějiny Izraele

Bock S., Kleine Geschichte des Volkes Israel (Herder Taschenbuch 1642), Freiburg (Herder) ²1991

Stručné, snadno srozumitelné, vynikající dějiny Izraele; lze velmi doporučit jako doplňující doprovodnou četbu k této knize.

Haag H., Das Land der Bibel. Gestalt, Geschichte, Erforschung, Stuttgart 1989

Kapesní formát; stručné a dobře srozumitelné.

Donner H., Geschichte des Volkes Israel und seiner Nachbarn in Grundzügen (Altes Testament Deutsch Ergänzungsreihe 4/1 a 4/2), Göttingen (*Vandenhoeck & Ruprecht*) 1993 a 1986

8 Teologie Starého zákona

Následující tituly jsou seřazeny podle „stupně své obtížnosti“, počínaje spíše volným úvodem až po dílo, které uvádí do teologie velmi speciálním a obsáhlým způsobem. Schmidtovo dílo je vhodné pro všechny, kdo by rádi získali srozumitelný, a přece relativně rozsáhlý přehled přes velká teologická témata SZ.

Kittel G., Der Name über alle Namen. Svazek 1. Biblische Theologie/AT, Göttingen (Vandenhoeck & Ruprecht) 1989

Sitarz E., Höre Israel! Jahwe ist einzig. Bausteine für eine Theologie des Alten Testaments (Biblische Basis-Bücher 5), Stuttgart (Kath. Bibelwerk) 1987

Schmidt W. H., Alttestamentlicher Glaube in seiner Geschichte (Neukirchener Studienbücher 6), Neukirchen (Neukirchener Verlag) ⁷1990

Preuß H. D., Theologie des Alten Testaments. 2. svazky, Stuttgart (Kohlhammer) 1991 a 1992

Obsáhlé vyličení teologie SZ; předpokládá specifický zájem.

9 Na pomoc biblické práci v církevní obci, resp. ve skupinách

Řada „*Bibel in der Gemeinde*“. Vyd. Ökumenischer Arbeitskreis für Bibelarbeit, Zürich (Benziger): Psalmen, 1982; Urgeschichten, 1985; Jeremia. Prophet in der Krise, 1986; Hiob, 1989

Řada „*Bibelauslegung für die Praxis*“. Vyd. Deutsche Bibelgesellschaft a Katholisches Bibelwerk Stuttgart; dosud k SZ vyšlo:

svazek 1: Urgeschichte des Glaubens – Genesis, ²1987

svazek 2: Der lange Weg der Befreiung – Exodus bis Numeri, 1986

svazek 8: Sehnsucht nach dem lebendigen Gott – Das Buch Ijob, 1983

svazek 9: Die Melodie des Glaubens – Psalmen 1991

svazek 11: Licht der Völker – Jesaja, ²1987

svazek 12: Der unbequeme Mahner – Jeremia, 1993

svazek 14: Der aufhaltbare Untergang – Hosea, Joel, Ámos, Micha, 1981

Hecht A., Zugänge zur Bibel. Methoden für Gruppen. Schnupperkurs. Stuttgart (Kath. Bibelwerk) 1993

Hungs F.-J., Die Propheten der Bibel. Ein Arbeitsbuch für Schule, Erwachsenenbildung und Katechese, Frankfurt (Josef Knecht) 1986

Původ vyobrazení

strana 29: Metropolitan Museum of Art, New York

strana 32: F. Unger, Stuttgart

strana 38: H. Grollenberg, Bildatlas zur Bibel (obr. 121) se svolením Uitgeversmaatschapij Elsevier, Amsterdam

strana 41, 53, 61, 73, 80, 98–100: O. Keel, Die Welt der altorientalischen Bildsymbolik und das Alte Testament; © 1972 Benziger Verlag AG, Zürich

strana 47: Bo Reicke – L. Rost, Biblisch-Historisches Handwörterbuch (BBH), III 1718, Verlag Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen

strana 49: Thomas Zöllner, Leonberg

strana 71: vlevo: Bo Reicke – L. Rost, Biblisch-Historisches Handwörterbuch (BBH), III 1954, Verlag Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen

vpravo: tamt., I 601

strana 76: H. Donner, Geschichte des Volkes Israel und seiner Nachbarn in Grundzügen, část 2, Göttingen 1986, str. 285, Verlag Vandenhoeck & Ruprecht